

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การผลิตในภาคเกษตรที่ผ่านมามีการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีกันอย่างมากมาย โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมากเพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้กับดินในการเร่งอัตราการเจริญเติบโตของพืช การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชมักก่อให้เกิดสารพิษปนเปื้อนอยู่ในบริเวณทั่วไป โดยในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยได้มีการนำเข้าปุ๋ยเคมีมากถึง 3.94 ล้านตัน มูลค่า 34,006 ล้านบาท ส่วนหนึ่งเป็นปุ๋ยยูเรีย 1.7 ล้านตัน มูลค่า 14,061 ล้านบาท สารเคมีกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช จำนวน 99,826 ตัน มูลค่า 10,400.69 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547:10)

ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขและลดความเสียหายได้โดยการฟื้นฟูระบบการเกษตรด้วยการนำทรัพยากรในท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต ได้แก่ พืชผักสด พืชสมุนไพร ผลไม้ หอยเชอรี่ เศษปลาสด จี๊เจ้าแกลบ กากอ้อย กากน้ำตาล มาผลิตเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ และปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพ ซึ่งเกษตรกรในหลายพื้นที่ได้นำมาใช้แทนปุ๋ยเคมีและสารเคมี นับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต และเป็นทางเลือกให้เกษตรกรรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร สิ่งสำคัญคือจะทำให้เกิดระบบการเกษตรที่ปลอดจากสารเคมี จนถึงระบบเกษตรอินทรีย์ได้ในอนาคต และนำไปสู่ระบบเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป

เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) เป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมรักษาสมดุลทางธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ เน้นหลักการจัดการปรับปรุงบำรุงดินโดยมีระบบการจัดการฟาร์มที่คล้ายคลึงธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์โดยการประยุกต์ใช้สารธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต ซึ่งผลผลิตที่ได้จะก่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเป็นผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรที่เคยได้รับผลกระทบจากสารเคมีที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ทำให้ระบบเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และเกิดกระแสนิยมในการบริโภคผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นเกษตรอินทรีย์ยังช่วยลดการนำเข้าสารเคมีเกษตรจาก

ต่างประเทศ และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสินค้าเกษตรด้วย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2545:5)

กรมส่งเสริมสหกรณ์ มีนโยบายร่วมกับทุกภาค เพื่อขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่พึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี มาเป็นการพึ่งพาในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และสารอินทรีย์เพื่อใช้เองภายในประเทศ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงทุกมิติ ทั้งมิติของอาหารปลอดภัย มิติความปลอดภัยของเกษตรกร มิติของการประหยัดค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ มิติของการฟื้นฟูนิเวศของดินและทรัพยากรธรรมชาติ และมิติแห่งการสำนึกของต่อผู้บริโภคของตัวเกษตรกรทุกคน ในการปฏิบัติเชิงบูรณาการตามยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2546:1)

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีรายได้จากการทำการเกษตร มีพื้นที่ทั้งหมด 953,660 ไร่ พื้นที่การเกษตร 506,678 ไร่ ลักษณะที่ตั้งของพื้นที่มีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม การปกครองแบ่งเขตการปกครอง พบ.ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ออกเป็น 7 ตำบล 106 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่เกษตรกรประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน และปลูกพืชเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากติดกับกรุงเทพมหานครทำให้การติดต่อธุรกิจ และการขนส่งสะดวกทั้งทางน้ำและทางบก นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัย ในระดับสูง ประกอบกับจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เน้นการทำนา ปลูกข้าว ทั้งนี้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดปทุมธานีได้รับนโยบายในการดำเนินการ โครงการเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์มีภารกิจในการรับผิดชอบ ต่อเนื่องกันเป็นปีที่ 3 แต่ก็ยังมีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่ยอมรับโครงการฯ ดังกล่าว จึงควรศึกษาว่าเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในระดับใด และได้นำเอาเทคโนโลยีด้านต่างๆ ไปปฏิบัติเพียงใด รวมทั้งมีปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามโครงการเกษตรอินทรีย์หรือไม่อย่างไรบ้าง เพื่อนำข้อมูลจากผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานตามโครงการเกษตรอินทรีย์ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร โครงการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดปทุมธานีต่อไป และด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัย เรื่อง การยอมรับต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดปทุมธานี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

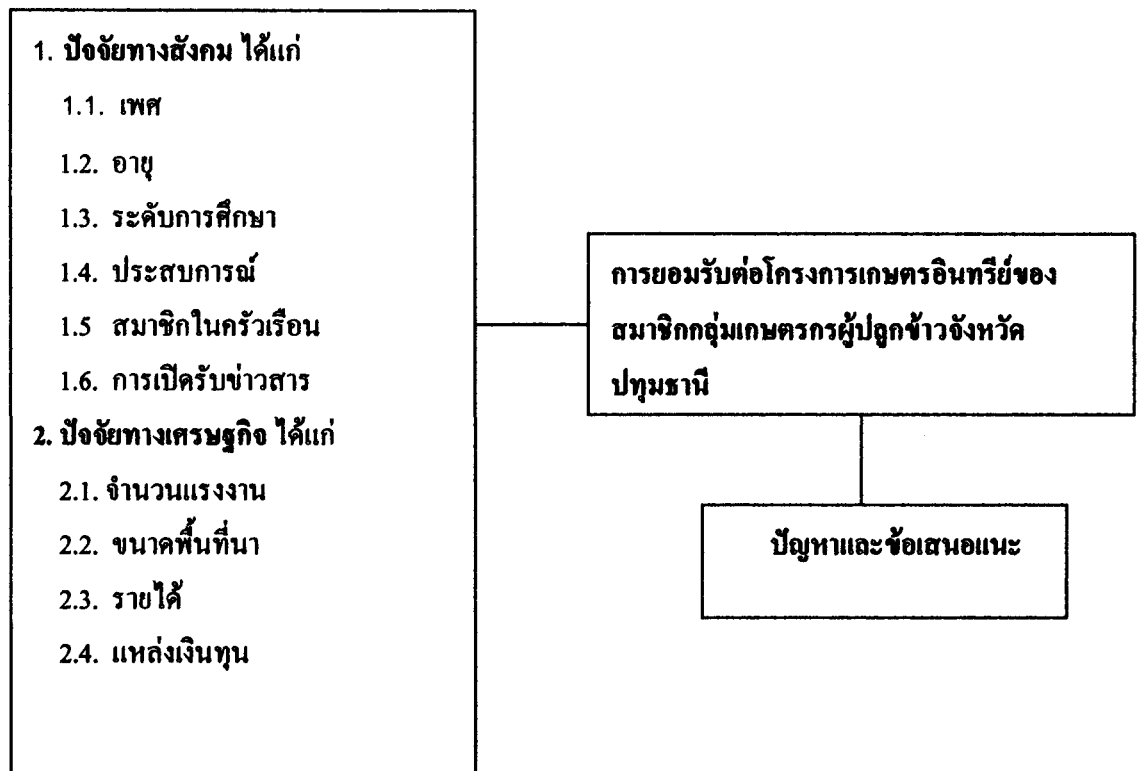
2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โครงการเกษตรอินทรีย์

2.2 เพื่อศึกษาระดับการยอมรับต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดปทุมธานี

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนในการปฏิบัติและความรู้ความเข้าใจด้านต่างๆ ของโครงการเกษตรอินทรีย์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาการยอมรับต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดปทุมธานี โดยกำหนดปัจจัยที่สำคัญ คือ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ สมาชิกในครัวเรือน การเปิดรับข่าวสาร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงาน ขนาดพื้นที่นา รายได้ แหล่งเงินทุน ระดับการยอมรับ และการนำไปปฏิบัติ ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อโครงการฯของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดปทุมธานี ตามแบบจำลองกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1.1 รูปแบบจำลองแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มเกษตรกรทำนาบางเขย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 2. กลุ่มเกษตรกรทำนาคลองเจ็ด อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3. กลุ่มเกษตรกรทำนาบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 4. กลุ่มเกษตรกรทำนาสวนพริกไทย อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรอินทรีย์(Organic Agriculture) หมายถึง ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นที่การปรับปรุงบำรุงดิน และคำนึงต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง

5.2 การยอมรับ หมายถึง เกษตรกรนำเทคโนโลยีในโครงการเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติใช้ในการปลูกพืชของเกษตรกร

5.3 สมาชิกเกษตรกรผู้ปลูกข้าว หมายถึง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ และผ่านการอบรมศึกษาตามหลักการและแนวทางเกษตรอินทรีย์ในเขตจังหวัดปทุมธานี

5.4 แรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่สามารถปฏิบัติในเรื่องของการทำการปลูกข้าวได้ตั้งแต่ปลูกจนเก็บเกี่ยว

5.5 พื้นที่ถือครองการเกษตร หมายถึง ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือเช่า

5.6 รายได้จากการทำนา หมายถึง รายได้ทั้งหมดของครอบครัวที่ได้จากการทำนา

5.7 น้ำหนักชีวภาพ หมายถึง การหมักเศษพืชผัก ผลไม้หรือสัตว์ต่างๆ กับกากน้ำตาลหมักโดยใช้จุลินทรีย์ธรรมชาติอย่างน้อย 3 เดือน

5.8 ทุยหมักชีวภาพ หมายถึง การหมักเศษพืช เช่น แกลบดิบ แกลบดำ ทุยคอก รำ น้ำหมักชีวภาพ ในอัตราส่วนและระยะเวลาการหมักที่เหมาะสม

5.9 ทุยอินทรีย์ หมายถึง ทุยที่ได้มาจากอินทรีย์สารที่ผลิตขึ้นโดยกรรมวิธีต่างๆ และก่อนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อพืชจะต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางชีวภาพ เสียก่อน ทุยอินทรีย์ตามความในพระราชบัญญัติทุย พ.ศ. 2518 เป็นทุยที่ได้จากอินทรีย์วัตถุซึ่งผลิต ด้วยกรรมวิธีทำให้ดีขึ้น สับ ปด หมัก ร่อน หรือวิธีการอื่นๆ

5.10 สารสังเคราะห์ หมายถึง สารที่ผลิตโดยกระบวนการทางเคมีซึ่งแตกต่างไปจากระบบทางชีวภาพที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ผลการวิจัยที่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลและแนวทางเพื่อการพัฒนาโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อความสะดวกและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดอื่นๆที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน

ยังความปลาบปลื้มใจให้แก่ชาวมอญเป็นอันพัน จึงได้พากันหลังไหล นำดอกบัวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย
เป็นราชสักการะอยู่เป็นเนืองนิจยังความซาบซึ้งในพระราชหฤทัยเป็นที่ยิ่ง จึงบันดาลพระราชหฤทัย
ให้พระราชทานนามเมืองสามโคกเสียใหม่ว่า “เมืองประทุมธานี” ซึ่งวันนั้นตรงกับวันที่ 23
สิงหาคม พุทธศักราช 2358 ด้วยพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าว ชื่อเมืองปทุมธานี จึงได้กำเนิดนับ
ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในปีพุทธศักราช 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรด
เกล้าฯ ให้ใช้คำว่า “จังหวัด” แทน “เมือง” และให้เปลี่ยนการเขียนชื่อจังหวัดใหม่จาก “ประทุมธานี”
เป็น “ปทุมธานี” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัด
ธัญบุรีมาขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. 2475 จังหวัดปทุมธานีจึงได้แบ่งการปกครองเป็น 7
อำเภอ ดังที่เป็นเช่นปัจจุบันนี้ นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้พระราชทาน
นามเมือง ประทุมธานีเป็นต้นมา จังหวัดปทุมธานีก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับ เป็นจังหวัดที่อุดม
สมบูรณ์ มีศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์อื่นๆ เป็นของตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวปทุมธานีภาคภูมิใจเป็น
อย่างยิ่ง และเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคตอันใกล้

1.2 ลักษณะที่ตั้ง

ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดปทุมธานี